

Kapcsolattörténet mesterfokon

Ad Astra: Sahin-Tóth Péter tanulmányai / Études de Péter Sahin-Tóth.
Szerk.: Oborni Teréz. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó – Allia, 2006. 396.

FÁJÓ KÖTELESSÉGE e folyóiratnak, hogy ismertesse Sahin-Tóth Péter *Ad Astra* című tanulmánykötetét. Néhány évvel ezelőtt még örömmel számolhattam volna be arról, hogy a különböző helyeken megjelent írások egybegyűjtve is olvashatók. Ennek a könyvnek a megszületése azonban egy tragikus eseményhez, a szerző megrázó, váratlan halálához kötődik. Sahin-Tóth Péter ennek a lapnak nemcsak alapítója volt, de nélküle aligha indult volna újra a *Sic Itur ad Astra* az 1990-es évek második felének válsága, a megjelenés többéves szünetelése után. A *Sic Itur ad Astra* egykori szerkesztőjeként is kötelességem lenne tehát a kötet méltatása, ám ennél személyesebb okom van rá: Sahin-Tóth Péter fontos szerepet játszott szakmai választásaimban, és bár igazán közeli munkakapcsolatban soha nem álltunk, mindig érdeklődő figyelemmel kísérte próbálkozásaimat, és bizvást számíthattam széleskörű egyetemes történeti tájékozottságán alapuló tanácsaira. Ez a recenzió részemről tisztelgés is Sahin-Tóth Péter emléke előtt.

Már a tartalomjegyzékre tekintve is egyértelművé válik, hogy Sahin-Tóth Péter érdeklődésének középpontjában a kora újkori francia–magyar kapcsolattörténet állt: a kötet tanulmányainak túlnyomó része a 16–17. század fordulóján lezajlott magyarországi hadiesemények és a francia nyelvterület viszonyát járja körül. A kapcsolattörténet roppant veszélyes műfaj. Számtalan olyan szomorú példát ismerünk, amikor egyes szerzők – nyelvtudásuk és valamely régióhoz való vonzódásuk által vezérelve – kutatásuk céljával az adott terület és Magyarország közötti kapcsolatok feltárását tűzik ki, ám a végeredmény nem lesz több, mint egy meglehetősen esetleges adathalmaz. Ennek értelmezése – ha a szerző egyáltalán kísérletet tesz rá – legjobb esetben is csak a magyar történetírás konvencióit követi, és tökéletesen figyelmen kívül hagyja ama távoli vidék sajátosságának kontextusát. Ismerünk példákat természetesen a másik végre is: a két régió viszonyáról olykor komoly félreértésekkel terhelt beszámolók születnek a magyar történelem iránt érdeklődő, ám azt mélységeiben kevésbé ismerő külföldi kutatók tollából. Nyugodtan mondhatjuk, Sahin-Tóth Péter már első cikkeiben is feltűnő magabiztossággal lépett túl ezen a szerencsétlen tradíción. Legelső publikációi egyikében, *A francia külpolitika és a Bocskai-felkelés* című tanulmányban a francia kontextus fölényes ismerete teszi számára lehetővé, hogy ne csak leírja az Európa különböző tájain tartózkodó francia követek reakcióit a Bocskai-féle mozgalomra, hanem azt is elemezhesse, milyen szempontokat alkalmazva értelmezték az eseményeket a francia udvar, illetve a diplomaták. Ugyanakkor magyar történészként a francia historikusoknál sokkal jobb rálátással rendelkezett a Bocskai-felkelés belső viszonyaira, így azt is vizsgálhatta, hogy a francia politika sajátos nézőpontja mennyiben torzította az események észlelését és megértését. Egy olyan metodológiai problémát volt képes

tehát megoldani, amit csak igen kevesen a kapcsolattörténet művelői közül: mivel a két területet egyforma alapossggal ismerte, vizsgálatában egyik szempont sem került domináns pozícióba.

A kötet cikkeinek – akárcsak Sahin-Tóth Péter disszertációjának – fókuszában a tizenöt éves háború korszaka és a háborúban résztvevő francia–vallon katonaság áll. Mint több tanulmányban is olvashatjuk, a korszakban általánosan alkalmazott „francia” jelző a gyakorlatban nemcsak a Francia Királyság alattvalóira utalt, hanem számtalan más, de a francia nyelvterülethez tartozó régióból érkező katonát is ezzel jelölték meg. Ennek megfelelően a kötet legterjedelmesebb és legösszetettebb írása sem a királysággal, hanem Lotaringiával foglalkozik; az állam és társadalom, illetve a törökellenes háború viszonyát ezen a területen vizsgálja, még hozzá többféle perspektívából. A katonai és pénzbeli segélynyújtás strukturális jellegű elemzése, illetve a hadiutak vizsgálata mellett Sahin-Tóth Péter az általános modell érvényességét az egyén szintjén is vizsgálta két életrajz felvázolásán keresztül (*Lotaringia és a tizenöt éves háború*). A kötetben – a fent említettek mellett – több tanulmányt is olvashatunk a háború egy-egy résztvevőjéről (*A francia katolikus ligától Kanizsáig: Henri de Lorraine-Chaligny életpályája [1570–1600]*); *Egy lotaringiai nemes a „hosszú török háborúban”: Georges Bayer de Boppard*; illetve a kéziratban maradt és először ebben a kötetben napvilágot látó *Egy miles christianus a tizenöt éves háborúban: Charles de Gonzague-Nevers Magyarországon*). Ezek mindegyikét ugyanaz az alapossg, a részletek felkutatására irányuló szívós igyekezet jellemzi, amellyel az átfogó tanulmány esetében is találkozhattunk, ugyanakkor Sahin-Tóth Péter mindvégig törekedett arra is, hogy a minuciózus munkával összegyűjtött adatait szélesebb kontextusban értelmezze.

Az, hogy a szerző egyforma alapossggal ismerte a magyar és francia historiográfia által nyújtott értelmezési kereteket, nem jelenti persze minden esetben azt, hogy a két régió a tanulmányokban egyforma súllyal lenne jelen. Az eddig ismertett írások nagy része többet foglalkozik a francia politikával illetve a lotaringiai társadalommal, a magyar történelem megértéséhez kevésbé járul hozzá – azzal együtt, hogy a magyarországi hadszíntéren szolgáló katonaság összetételével kapcsolatban számos hasznos információt nyerünk. A magyar történeti szál mindazonáltal sokkal erősebb azokban a cikkekben, amelyek a tizenöt éves háború során hadat viselő alakulatokra, elsősorban a pápai helyőrségre koncentrálnak. Az 1600-ban fellázadó és a várat az oszmánoknak átadó, majd az ő szolgálatukba álló zsoldosok az utóbbi időben nemzetközi szinten is figyelmet keltettek, és Sahin-Tóth Péter több tanulmányában – például egy befejezetlenül maradt, nagyobb lélegzetű mű passzusában – foglalkozott velük (*À propos d'un article de C. F. Finkel: quelques notations supplémentaires concernant les mercenaires de Pápa; A vallon–francia katonaság sajátos szerepe a hadoviselő felek közötti kapcsolatokban a tizenöt éves háború idején, illetve Hitszegő hitetlenek: Francia–vallon katonák lázadása Pápa várának ostrománál [1600]*).

A magyar és francia látószög együttes érvényesítése talán *A velencei magyar marhaexport válsága a XVI–XVII. század fordulóján – egy francia forrás tükrében* című tanulmányban a legszembeszökőbb. Ahhoz, hogy értelmezni tudja Philippe Canaye du Fresne 1601-ben elkészült tervezetét, mely azt körvonalazza, miképp vehetne

részt Franciaország a magyar marhaexportban, Sahin-Tóth Péternek el kellett helyeznie a forrást mind a magyar, mind a francia külkereskedelemtől rendelkezésre álló történeti tudásanyagban. Így vált a meglehetősen hóbortos, a valóságtól elrugaszkodott dokumentum vizsgálata egy mindkét régió gazdaság-, sőt a korszak mentalitástörténetét is megvilágító elemzéssé: kuriózumtörténet helyett – amely a forrás jellegéből jóformán automatikusan következhetne – az olvasó egy összetett, izgalmas kérdéseket felvető tanulmányt kap.

Végül említést kell tennem azokról a külföldi konferenciákon elhangzott előadásokból készült tanulmányokról, amelyek kifejezetten a magyar történelem kérdéseit feszegetik. Nem egyszerű műfaj ez sem, művelői két irányból is komoly veszélynek vannak kitéve. Egyrészt sokan esnek abba a hibába, hogy mondandójukat kizárólagosan a magyar történetírás sajátos problémáihoz alkalmazzák, így nem találnak utat nemzetközi közönségükhöz. Ha mégis sikerül részt venni a nemzetközi diskurzusban, akkor viszont számos esetben nem érvényesül a történelmi kreativitás, a produktum nem újdonság: saját kutatási eredmények helyett sokszor csak a hazai történetírás bevett álláspontját ismertetik az előadók. A *Les „gardiens des cols” face à la Reforme: Éclatement confessionnel et restructuration de la société sicule en Transylvanie (fin XVIIe – début XVIIIe siècle)* című tanulmány annak az iskolapéldája, hogyan lehet mindkét csapdát elkerülni. A hegyvidéki társadalmak kora újkori vallási életének viszonyait vizsgáló 2002-es tours-i konferencián elhangzott előadás egyrészt nyilvánvalóan szélesítette a rendezvény földrajzi látókörét, másrészt – a konferencia témájául szolgáló átfogó modell kritikus alkalmazásával – a magyar historiográfia számára is meggondolásra méltó eredményre jutott. A szélesekkel foglalkozó munka emellett azt is jelzi, hogy Sahin-Tóth Péter semmiképpen sem volt „egytemás” szerző, és ha a sors időt adott volna neki, a következő évtizedekben bizonyosan számos, hasonlóan kiváló tanulmányt olvashattunk volna tőle a legkülönbébb történeti problémákról.

Mint az eddig felsorolt címekből is kitűnt, Sahin-Tóth Péter írásainak nyelve követte a szemlélet kétarcúságát: a kötet írásainak csaknem fele francia nyelvű. A szerkesztő, Oborni Teréz munkájának hála, a francia és a magyar történetírás érdeklődésére egyaránt számot tartó értékes kötet eredményei mindkét tudósközösség számára hozzáférhetők: a tanulmányok eredeti nyelven olvashatók, mellettük pedig rövid összefoglalás áll a másik nyelven. A szakma számára készült tanulmányok mellett igényesen megírt ismeretterjesztő cikkek teszik teljessé a kötetet, amely a számos eredményt felmutató és még több ígéretet hordozó, fájdalmasan korán lezárult életmű méltó bemutatása.

Kármán Gábor